

I. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

СПІВПРАЦЯ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Ірина Лисак

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы семьи, которая способна сформировать осознанное отношение ребёнка к проблеме поддержания здоровья посредством своих компонентов, таких как: пример родителей и других членов семьи; благоприятный психоэмоциональный климат; наличие семейных традиций активного отдыха (туризм, семейные праздники, подвижные игры) и поддержания здоровья (закаливание, занятия физическими упражнениями и спортом); соблюдение оптимального режима дня, питания, двигательной активности.

Annotation

This article examines the family who is able to create awareness to the problem of child care support through its components, such as the example of parents and other family members; favorable psycho-emotional climate, availability of family traditions recreation (tourism, family celebrations, outdoor games) and the maintenance of health (hardening, physical exercises and sports), compliance with optimal conditions, diet, physical activity.

Постановка проблеми. В наш час наслідком глибоких соціально-економічних перебудов в країні є загострення протиріч між зростаючою потребою суспільства в активних, здорових людей і катастрофічним погіршенням здоров'я дітей і підлітків. Об'єктивна оцінка негативних тенденцій в області охорони здоров'я населення, недосконалість програмно-методичного і організаційного забезпечення фізичного виховання дітей та молоді, яка навчається, визначили необхідність розробки нормативно-правових актів, які спрямовані на захист прав та інтересів дітей і сім'ї. В них акцентується увага на створенні програм залучення різних груп населення, в першу чергу дітей і підлітків до систематичних занять фізичними вправами і спортом та формування основ здорового способу життя. Рішення цього важливого завдання стає неможливим без розуміння того, що одним із факторів, який визначає формування здорового покоління, яке здібне до активної професійної, навчальної та іншої діяльності, було і залишається фізичне виховання. Важливу роль у цьому процесі відіграють різні соціальні інститути, однак, загальна позиція сучасних досліджень дозволяє стверджувати, що саме сім'я – є не просто важливим, але і необхідним у вищій ступені дієвим компонентом фізичного виховання дітей [4].

Фізичне виховання дітей до вступу в освітні заклади здійснюється чи повинно здійснюватися, як відомо, в сім'ї, яка зобов'язана забезпечити сприятливі умови для всебічного та гармонійного розвитку людини, укріплення здоров'я в найбільш важливий період його становлення. В наш час, повноцінному прилученню до цінностей фізичної культури протягом життя людини перешкоджають як суб'єктивні причини (недостатня мотивація, спотворені схильності та звички), так і об'єктивні причини (соціально-економічне неблагополуччя, кризи духовно-моральної сфери сучасного суспільства, який є наслідком руйнування традиційних устроїв сім'ї, низька педагогічна культура батьків, недооцінка батьками ролі ціннісного потенціалу фізичної культури, яка є визначальним фактором укріплення здоров'я своєї дитини, і недостатньо усвідомлений підхід до фізичного виховання в сім'ї при неадекватній оцінці батьками своєї ролі в цьому процесі) [5].

Таким чином, сім'я, яка споконвічно повинна закладати в дитині основні поняття і уявлення про здоров'я, здоровий спосіб життя, фізичне виховання, мораль і самовдосконалення на сьогодні не готова виконувати цю функцію. Більшість сімей з якими ми спілкувались заклопотані вирішенням проблем економічного характеру, що посилює со-

ціальну тенденцію самоусунення батьків від вирішення питань виховання і особистого розвитку дитини. В таких сім'ях втрачено традиційне сприйняття батьківства і дитинства. Культ життєвого успіху, матеріального благополуччя, професійного і суспільного зросту призвів до катастрофічного падіння соціального престижу материнства і батьківства, втраті традиційного розуміння сімейного виховання, порушення педагогічних традицій в сім'ї, родинних та дитячо-батьківських відносин. Всі перераховані факти призвели до численних проблем дитинства – надзвичайно збільшився відсоток дітей з відхиленням від норми в стані здоров'я, фізичного, емоційно-вольового розвитку і поведінки. Школа на сьогодні залишається одним з важливих соціальних інститутів, яка забезпечує освітній і виховний процес та дійсну взаємодію дитини, батьків і соціума [8]. У такій ситуації школа повинна бути стимулятором фізичного виховання як організація, що здійснює державну програму виховання молоді. Тому проблема об'єднання зусиль школи і батьків для активізації залучення дітей до занять фізичними вправами та підвищення фізкультурної освіченості батьків є на сьогодні актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В роботах російських вчених П.Ф. Каптерева, П.Ф. Лесгафта, Н.І. Пірогова, Є.А. Покровського, І.А. Сікорського відзначена роль сім'ї в підтримці психофізичного здоров'я дитини.

Регулярні заняття фізичними вправами і спортом в межах сімейного побуту не тільки дозволяють вирішити оздоровчі, освітні і виховні завдання, але і, як відзначають багато авторів, зміцнюють сімейні відносини, позитивно впливають на дитячо-батьківські взаємодії. Крім того,

загальновідомо, що фундамент здоров'я закладається в період внутрішньоутробного розвитку і в значній мірі залежить від здоров'я батьків. З цього виходить, що багато що визначається саме відношенням батьків до свого здоров'я і здоров'я майбутньої дитини, їх життєвою позицією у підтриманні здорового способу життя [4].

П.Ф. Лесгафт надавав вирішальне значення сім'ї у вихованні дитини. Він відзначав, що для правильного і плідного виховання важливо, щоб у дитини була близька людина, якій вона могла довіряти. Під дією оточуючих дорослих у дитини формується свій тип особистості, засвоюються звичаї та звички сім'ї. Неправильне виховання дитини може не тільки викликати за собою такі недоліки особистості, як непристосованість до життя, неорганізованість, лінь, брехливість, але і викликати цілий ряд пороків, як алкоголізм, куріння та інше [6].

Є.А. Покровський розглядав фізичне виховання, як самостійну педагогічну проблему надзвичайної важливості. Перш за все, він вказував на залежність фізичного виховання від соціальних, етнічних, географічних, педагогічних і гігієнічних умов і впливів. Книга Є.А. Покровського «Первоначальное физическое воспитание детей» (1888) – перший в російській педагогіці посібник з фізичного виховання дітей дошкільного віку, в якому висвітлені головні питання розвитку організму дитини, гігієнічні вимоги до організації дитячого життя [9].

Дослідження Безверхньої Г.В. свідчать про те, що сімейне виховання відіграє значну роль у формуванні фізкультурно-спортивних інтересів дітей. Залучаючи дитину до спорту з раннього дитинства, батьки заздалегідь піклуються про здорове майбутнє свого «чада» [2].

В сучасних дослідженнях визначено, що виховання здорової дитини в сім'ї не може розглядатися одноаспектно, тільки з точки зору передачі дітям соціокультурної інформації батьками [4]. Сьогодні підходи до вивчення періоду дитинства дозволяють визначити дитячу субкультуру як невід'ємну частину загальної культурної традиції, в якій народилась і живе.

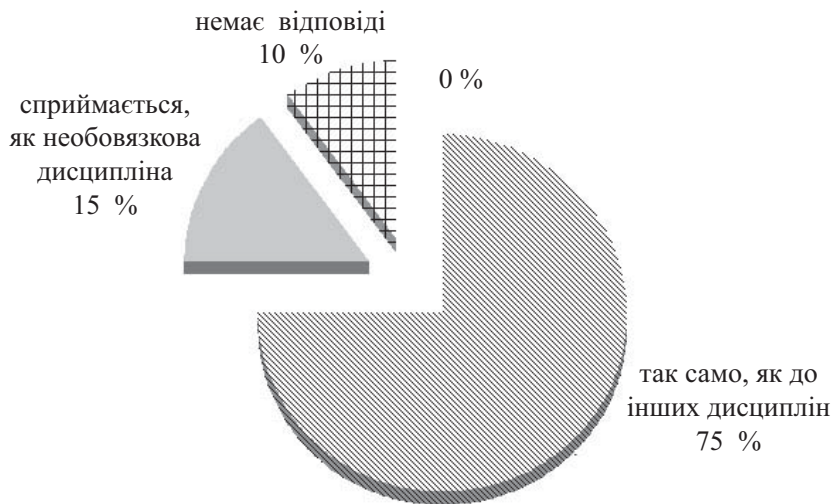
Мета дослідження – встановити, яку участь беруть батьки у фізичному вихованні своїх дітей та з'ясувати, як батьки ставляться до занять фізичною культурою та спортом.

Основними методами дослідження були: аналіз і узагальнення літературних даних, анкетування батьків, методи математичної статистики.

Нами була розроблена спеціальна анкета, яка дозволяє визначити вплив батьків на формування інтересу до спорту у дитини. Анкетуванням було охоплено 60 батьків (з них 52 жіночої та 8 чоловічої статі). Дослідження проводилося в загальноосвітній школі №4 м. Вінниці в паралелі 7-х класів. Вік батьків коливався від 32 до 45 років, освіта вища – 26,7 % та середня – 73,3 %.

Виклад основного матеріалу. В результаті анкетування нами були виявлені такі результати: 85 % батьків позитивно відносяться до занять фізичною культурою, 15 % – прихильно (доброзичливо) і жодна відповідь не відображає негативного ставлення. На питання анкети: «Чи потрібні обов'язкові уроки з фізичної культури в школі?» більшість батьків відповіли «так» – 93,44 %, інші батьки відповіли «ні» – 6,66 %. Останні відсотки можна пояснити відсутністю знань батьків про роль фізичної культури у гармонійному розвитку людини, про форми організації і методи фізичного виховання

Рис. 1 Ставлення батьків до занять фізкультурою у порівнянні з іншими навчальними предметами.

в сім'ї, а також публікаціями в пресі про смертельні випадки на уроках фізичної культури. У такій ситуації першим на допомогу батькам повинен прийти вчитель фізичної культури.

Також нами було виявлено, що 81,67 % батьків вважають, що заняття фізичною культурою впливають на стан здоров'я дитини позитивно; 8,3 % вважають, що заняття взагалі не впливають; 1,73 % батьків вважають, що впливають негативно, 8,3 % батькам було важко відповісти на це запитання.

Ставлення батьків до фізичної культури та спорту ми дізналися з питання: «Чи ставитеся Ви до занять з фізичної культури так само, як до уроків з інших предметів?». Аналіз відповідей показав, що 75 % батьків серйозно відносяться до предмету «фізкультура»; 15 % – сприймають фізкультуру, як обов'язкову дисципліну; 10 % батьків не змогли дати чітку відповідь на це питання (рис. 1).

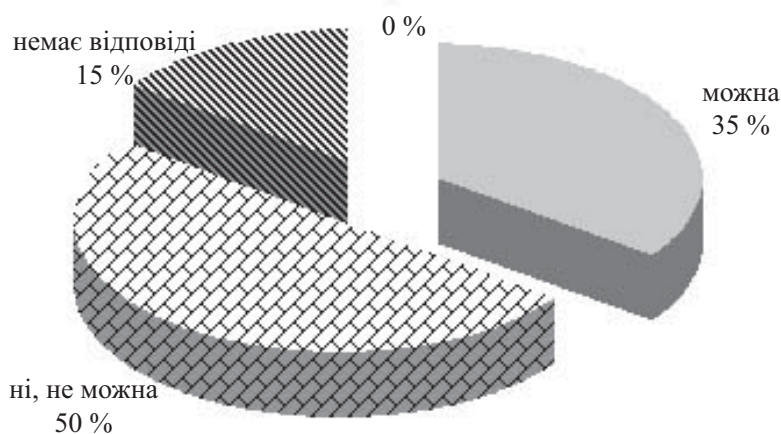
Письмові відповіді батьків засвідчують, що фізкультура є одним з головних предметів у школі, який вони поважають, але в усних розмовах, на жаль, більшість батьків дали інші відповіді. Їх хвилюють успіхи дітей у навчанні

з інших предметів, результати навчання у музичній чи танцювальній школі. Робота дітей на уроках фізичної культури, їх позаурочна спортивна діяльність залишаються у багатьох сім'ях поза контролем і увагою батьків. Не всі розуміють, що на батьків покладена велика відповідальність за те, чи буде їхня дитина любити фізичну культуру і спорт та займатися ними, чи назавжди залишиться з думкою, що це другорядна справа і не варто на неї витрачати час. Тому нерідко причиною негативного ставлення школярів до

фізичної культури є аналогічне ставлення до неї батьків.

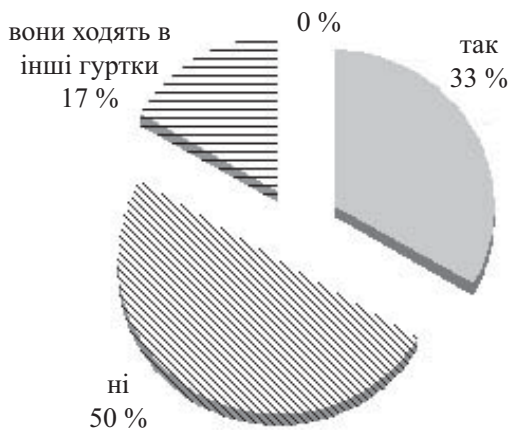
Найкращим методом виховання звички до занять фізичними вправами є особистий приклад батьків. Якщо він обмежується лише словесними наполяганнями і розмовами про користь занять фізичними вправами та переглядом спортивних телепередач, то час, витрачений на подібне «фізичне виховання», пройде даремно [8].

Крім того, в нашій анкеті ми намагались в'яснити: «Чи займаються діти вдома фізичними вправами (роблять ранкову гімнастику, грають у рухливі ігри)»? Результати дослідження свідчать, що 68,33 % батьків відповіли «так», 31,67 % – «ні». Цей негативний результат ми можемо пояснити таким чином, що батьки з першого року життя дитини пильно стежать за її здоров'ям, руховою активністю, фізичним розвитком. У міру того, як дитина росте і міцніє, оволодіває рухами і первинними навичками самообслуговування та йде до школи, інтерес батьків до її фізичного виховання поступово зменшується. Сім'я – перша школа виховання. Діти засвоюють спосіб життя батьків, у сім'ї закладаються та форму-

Рис. 2. Відповіді батьків на запитання: «Чи можна вважати культурною людиною того, хто не турбується про свій фізичний розвиток і фізичну підготовку?»

Рис. 3. Відповіді батьків на запитання: «Чи займаються їхні діти в спортивній секції?»

ються основи вмінь, навичок і звичок, визначається життєва позиція, у тому числі ставлення до фізичної культури, на що суттєво впливає рівень освіченості у цьому питанні батьків [1].

На питання: «Чи можна вважати культурною людиною того, хто не турбується про свій фізичний розвиток і фізичну підготовку?» батьки відповіли: 35 % – «можна», 50 % – «ні» і 15 % – не змогли відповісти на це питання (рис. 2).

Згідно досліджень Лук'янченко М.І., що чим вищий рівень освіченості батьків, тим вища вірогідність виконання батьками своєї ролі у вихованні здоров'я дітей [7].

На запитання нашої анкети «Чи займаються Ваші діти в спортивній секції?», ми отримали наступні відповіді: 50 % батьків відповіли – «ні, їхні діти не займаються». Серед основних причин, які назвали батьки, були такі: «не мають бажання», «немає вільного часу», «немає коштів для оплати гуртка», «не підходить графік гуртка чи його розташування». 33,33 % батьків вважають, що їхні діти займаються в спортивній секції, при цьому всі батьки схвально відносяться до вибору дітей; 16,67 % батьків відповіли, що їхні діти ходять в інші гуртки (музична, художня, танцювальна школа) (рис. 3).

Висновки. Таким чином, ставлення батьків до фізичної культури та спорту загалом позитивне. За результатами дослідження побачили, що 75 % батьків ставляться до фізичної культури так само, як до інших навчальних дисциплін, 15 % – сприймають як обов'язкову та 10 % – не змогли відповісти на це запитання. На питання: «Чи можна вважати культурною людиною того, хто не турбується про свій фізичний розвиток і фізичну підготовку?» батьки відповіли: 35 % – «можна», 50 % – «ні» і 15 % – не дали відповідь на це питання. На запитання нашої анкети «Чи займаються Ваші діти в спортивній секції?», отримали наступні відповіді батьків 50 % відповіли «ні, діти не займаються»; 33,33 % батьків вважають, що їхні діти займаються в спортивній секції, при цьому всі батьки схвально ставляться до вибору дітей; 16,67 % батьків відповіли, що їхні діти ходять в інші гуртки (музична, художня, танцювальна школа).

Відповіді на інші питання залежали від багатьох чинників:

- компетентності батьків у вихованні дитини в здоров'ї і для здоров'я. Більшість батьків керуються у процесі виховання лише власним попереднім досвідом, не беручи до уваги

народні виховні традиції та сучасні методи виховання;

- суспільно-економічні чинники (матеріальна ситуація в родині, освіта батьків, неблагонадійність сім'ї).

Перспектива подальших досліджень полягає у проведенні анкетування школярів за результатами якого можливо дізнатися і проаналізувати ставлення підлітків до предмета «фізична культура».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакіко І.В. Ставлення батьків до фізичного виховання і спорту / І.В. Бакіко // Молода спортивна наука України: Зб. наукових праць з галузі фізичної культури та спорту. – Л., 2001. – Вип.5. –Т.1. – С. 5-7.
2. Безверхня Г.В. Формування мотивації до самовдосконалення учнів загальноосвітніх шкіл засобами фізичної культури і спорту. Методичні рекомендації (для вчителів фізичної культури). – Умань, 2003. – 47 с.
3. Безденежных Г.А. Роль родителей в физическом воспитании дошкольников. / Г.А. Безденежных // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2009. – №3 – С. 50.
4. Ким Т.К. Исходные предпосылки реализации специфических функций физической культуры в условиях семейного быта. / Т.К.Ким // Теория и практика физической культуры. – 2009. – № 9. – С. 58-62.
5. Ким Т.К. Формирование педагогической грамотности родителей в ходе реализации программы «физкультура для всей семьи». / Т.К. Ким // Культура физическая и здоровье. – 2009. – №6. – С. 33-37.
6. Лесгафт П.Ф. Избранные педагогические сочинения / П.Ф. Лесгафт [Вступ. ст. И.Н. Решетень; АПН СССР].

- М.: Педагогіка, 1988. – 398 с.
7. Лук'янченко М.І. Педагогіка здоров'я через призму сімейного виховання / М.І. Лук'янченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наукових праць під ред. Єрмакова С.С., Харків, ХДАДМ, 2011. – №9. – С.73-76.
8. Новітні медико-педагогічні технології зміцнення та збереження здоров'я учнівської молоді: Навч. посіб. для учителів фіз. кул. – Л.: Українські технології, 2003. – 148 с.
9. Покровский Е.А. Русские подвижные игры / Е.А. Покровский. – Самара: Агентство образовательного сотрудничества, 2007. – 48 с.

